

Försvarsdepartementet

15 maj 2023

FACKFÖRBUNDET STS YTTRANDE ÖVER ETT STÄRKT SKYDD FÖR CIVILBEFOLKNINGEN VID HÖJD BEREDSKAP (SOU 2022:57)

Dnr: Fö2023/00074

Fackförbundet ST har medlemmar i stora delar av det civila försvaret, vilka berörs av de viktiga ansträngningar som görs för att höja landets totalförsvarsförmåga. Vi är därför mycket angelägna om att såväl följa utvecklingen som att tillföra perspektiv i upprustningsprocessen. Det gäller även den specifika frågan om befolkningsskydd, då vi har medlemmar på - för förändringsarbetet - centrala myndigheter som MSB och länsstyrelserna. Vi har således med stort intresse tagit del av betänkandet Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap, och vi inkommer härmed med vårt yttrande.

Fackförbundet STs inställning till betänkandets förslag

Strukturreformen för krisberedskap och civilt försvar ifjol utgjorde en naturlig startpunkt för upprustningen av det civila försvaret. Det förändringsarbetet behöver nu fortsätta med områdesspecifika reformer som klargör *vad* Sverige ska förmå stå emot och *vem* som är ansvarig för vad i händelse av kris eller krig. Fackförbundet ST välkomnar därför att denna utredning ämnar klargöra viktiga frågor på området för befolkningsskydd.

Vi kommer i detta yttrande inte lämna synpunkter på förslagets generella utformning. Däremot vill vi göra lagstiftaren uppmärksam på vissa utmaningar som behöver hanteras om förslagen ska kunna genomföras med goda resultat. Yttrandet fokuserar på konsekvenserna för MSB och länsstyrelserna, vars verksamheter vi har god kännedom om givet det stora antal medlemmar vi har på myndigheterna.

Både MSB och länsstyrelserna är centrala aktörer i det civila försvaret och fick utökat ansvar vid strukturreformen ifjol. Ett intensivt förändringsarbete pågår redan till följd av den reformen. Förslagen som följer av detta betänkande skulle ställa nya krav och innebära ytterligare förändringar i verksamheterna, såväl organisatoriskt som personellt. Länsstyrelserna föreslås bland annat tilldelas ansvaret för kontrollverksamhet av skyddsrum (6.3.1), medan MSB bland annat föreslås få ansvar för den nya beredskapsorganisationen för räddningstjänst (10.3). Med detta som bakgrund vill vi framhäva följande perspektiv och frågor som viktiga i det fortsatta beredningsarbetet.

Behov av systemsyn i det fortsatta beredningsarbetet

Skydd av civilbefolkningen är en av statens kärnuppgifter och har en central funktion i totalförsvaret. Det är därför vitalt att Sverige uppnår en bättre förmåga på området. För att det ska ske, för att reformen ska bli lyckosam, är det viktigt att arbetet framåt har en systemsyn. Det är nödvändigt för att den fortsatta beredningen ska bli välgrundad. Analysen kan inte avgränsas till den aktuella reformen, utan måste kopplas till det storskaliga reformarbete som pågår liksom planeras på området. Här behöver vägas in hur arbetet med implementeringen av strukturreformen fortgår, exempelvis vad gäller inrättandet av beredskapskanslier vid civilområdesansvariga länsstyrelser. Av stor relevans är om verksamheterna har fått tillräckliga resurser samt lyckats rekrytera personella resurser för att genomdriva förändringsarbetet.

Om implementeringen av den nya strukturen, som ska utgöra bottenplatta i det civila försvaret, går enligt plan eller ej har stor betydelse för det fortsatta reformarbetet. Det eftersom de olika delarna i beredskapssystemet är inbördes beroende av varandra. Risken, om denna systemsyn bortses från i analysen, är att verksamheterna inte förmår genomföra vare sig den ena eller andra reformen fullt ut. Alternativt att de inte kan genomföras inom utsatt tidsram. Ytterligare en risk är att underfinansiering leder till att verksamheterna tvingas omfördela resurser internt, vilket skulle leda till försämrade förutsättningar att utföra befintliga uppdrag. Ingetdera är önskvärt.

Fackförbundet ST vill i detta sammanhang förorda att regeringen överväger behovet av att införa en central samordningsfunktion för det civila försvaret. Den nya ansvarsfördelning som strukturreformen medförde, med exempelvis sektorsansvariga myndigheter, har klargjort ansvarsfördelningen i många avseenden. För att uppnå den helhetssyn som krävs, särskilt nu under den viktiga upprustnings- och tillväxtprocessen, kan det finnas behov av att än tydligare samla det övergripande ansvaret hos en aktör. Det kan ske såväl genom inrättandet av en helt ny funktion, som genom utökning av MSB:s befintliga mandat.

En lyckosam reform kräver tillräcklig finansiering

Enligt utredningens konsekvensanalys kommer reformen innebära omfattande kostnadsökningar för staten (11.11). Vi förutsätter att regeringen hörsammar dessa bedömningar. Att nödvändiga medel skjuts till är en nödvändighet för att MSB, länsstyrelserna och övriga aktörer ska kunna leverera enligt förväntan. Fackförbundet STs generella uppfattning är dessvärre att de medel som hittills anslagits för att uppnå förmågehöjningar i det civila försvaret inte har varit tillräckliga, och inte i alla lägen tagit hänsyn till de bedömningar som expertmyndigheter och kommittéväsendet gjort.

Vi uppmanar därför regeringen att i den fortsatta beredningen av detta ärende, i framtida beredningsprocesser på området liksom i den övergripande budgetprocessen, göra ingående analyser av finansieringsbehoven och fatta välavvägda beslut. Givet det allvarliga säkerhetsläget har vi inte råd att underfinansiera upprustningsprocessen. Frågan om förmågehöjning av det civila försvaret måste prioriteras högt för att verksamheterna ska lyckas höja sin förmåga och för att Sverige ska bli ett mer motståndskraftigt land.

Kompetensbristen riskerar försvåra reformarbetet

Statliga arbetsgivare upplever kompetensbrist generellt och bristen är synnerligen påtaglig på beredskaps- och säkerhetsområdet. Det beror på att arbetsuppgifterna är i hög grad specialiserade, vilket ofta medför krav på specifik kompetens. För tillfället är personal med dessa kompetenser eftertraktade i arbetsmarknadens alla sektorer. Att det utgör en risk i den fortsatta tillväxten av det civila försvaret har FOI lyft i rapporten *”Växtvärk: utmaningar med att personalförsörja det civila försvaret i fredstid”*. I detta sammanhang bör länsstyrelsernas situation särskilt höjas, då de på kort tid ska inrätta beredskapskanslier och – potentiellt – skapa en organisation för kontrollverksamhet av skyddsrum.

Denna utmaning behöver hanteras skyndsamt, givet de förmågehöjningar det civila försvaret måste uppnå. Det kan ske genom ytterligare finansiering, i syfte att öka konkurrenskraften, eller genom kompetensutvecklingsinsatser inom verksamheterna. Svaret på hur kompetensbristen löses är sannolikt flera, och det viktiga är att regeringen agerar proaktivt för att undanröja hindren. Efterfrågan kommer inte bli mindre, och det ställer krav på att insatser görs för att stimulera utbudet. Vi vill här förorda samverkansinsatser mellan arbetsgivare, fackföreningar, utbildningsaktörer och beslutsfattare som en metod för att hitta konstruktiva vägar framåt.

Björn Hallberg

Utredare, Fackförbundet ST

Britta Lejon

Förbundsordförande, Fackförbundet ST